
DR. HÁMORI ANTAL*

A fogyasztóvédelem közigazgatási „útvesztői” (a „fogyasztó” fogalom „dilemmái”)*

**Public administration cobwebs of consumer protection
(„Dilemmas” of the concept of „consumer”)**

The study focuses on the legislative and justice dispensation questions and answers related to the concept of „consumer”. Accordingly the study describes in detail the changes detected (also) in the Hungarian jurisdiction with respect to the concept of „consumer”, furthermore it analyses the respective issues arising in the justice dispensation practice. The study in the frame of the above with special respect to the followings, covers the provisions of the consumer protection act, the Civil Code and the recommendation of the new Civil Code, and the stipulations of the directives of the European Communities defining the concept of „consumer” and the respective judgements of the Hungarian judicial practice.

A tanulmány a „fogyasztó” fogalmával kapcsolatos jogalkotói és jogalkalmazói kérdésekre és az azokra adott válaszokra fókuszál. Így, részletesen ismerteti a magyar jogrendszerben (is) megfigyelhető, „fogyasztó” fogalom tekintetében bekövetkező változásokat, és kitér a jogalkalmazói gyakorlatban előfordult vonatkozó problémákra. A mű ennek keretében felöleli különösen a fogyasztóvédelmi törvényt, a Polgári Törvénykönyv, az új Polgári Törvénykönyv javaslatának, az Európai Közösségek irányelveinek „fogyasztó” fogalmat meghatározó rendelkezéseit, illetőleg a magyar bírói gyakorlat irányadó ítéleteit, valamint a szerző gondolatait.

1. A „fogyasztó” fogalom elhatároló isméréve

A fogyasztóvédelem napjaink egyik kiemelkedően fontos területe, amelynek jogpolitikailag és alkotmányosan eldöntendő lényegi előkérdése, hogy „kik” minősülnek „fogyasztó”-nak. A polgári jogi értelemben vett jogosulti alanyi kör eme szereplői – noha a polgári jogi „jogviszony” kötelezetti oldalán lévő alanyokkal e jogviszonyban jogilag egyenlő pozícióban vannak – gyakorlatilag (valamilyen objektív körülmény miatt) általában, jellemzően hátrányosabb helyzetben jelennek meg. A jogosulti alanyi körön belüli szóban forgó elhatárolásnak a magyar jogrendszerben (is) különböző és az adott szabályozási tárgykörtől függő ismérvei léteznek. Ezzel kapcsolatban – csak példálózva – a következőkre utalok.

A *fogyasztóvédelmi törvény*¹ alkalmazásában 2008. augusztus 31-ig „fogyasztó”-nak minősült az a *személy*, aki – *gazdasági vagy szakmai tevékenység körén*

* BGF Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, főiskolai docens, PhD, Lic.

* A tanulmány 2008. szeptember végén készült.

¹ L. a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt (a továbbiakban: Fgytv.).

kívül – árut² vett, rendelt, kapott, használt, illetve akinek a részére a szolgáltatást³ végezték, továbbá, aki az áruval vagy szolgáltatással kapcsolatos tájékoztatás vagy ajánlat címzettje volt.⁴ Ez a definíció 2008. szeptember 1-jétől a következőre módosult: „*fogyasztó*: az *önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül* eső célok érdekében eljáró *természetes* személy, aki árut⁵ vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció,⁶ ajánlat címzettje”.⁷ Megjegyzendő, hogy a törvénymódosítás alapján a fogyasztóvédelmi törvény alkalmazásában *áru*: a termék,⁸ az ingatlan és a vagyoni értékű jog, valamint a szolgáltatás^{9,10}.

A *Polgári Törvénykönyv*¹¹ hatályos rendelkezése alapján e törvény alkalmazásában „*fogyasztó*”: „a *gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül* eső célból szerződést kötő *személy*”.¹² A Polgári Törvénykönyvről szóló T/5949. számú

² L. uo. 2. § a) pont [„E törvény alkalmazásában: a) *Áru*: bármely birtokba vehető, forgalomképes dolog, ideértve a dolog módjára hasznosítható javakat is.”].

³ L. uo. c) pont [„*Szolgáltatás*: olyan tevékenység, amely a fogyasztóval kialakított közvetlen kapcsolat keretében elégíti ki a fogyasztói szükségleteket úgy, hogy a szolgáltatás nyújtása és igénybevétele (fogyasztása) időben részben vagy teljesen egybeesik.”].

⁴ L. uo. e) pont; vö. uo. i)-j) és p) pont. A törvény alapján „*fogyasztói forgalom*”-nak az árunak vagy a szolgáltatásnak közvetlenül a *fogyasztó* mint *végző felhasználó* részére történő forgalmazása vagy nyújtása, továbbá ingyenes minta, áru átadása számított [uo. i) pont]. Az Fgytv. alkalmazásában *forgalmazó*: „az árut vagy a szolgáltatást fogyasztói forgalomba hozó gazdálkodó szervezet. A törvény II. fejezetének alkalmazásában az a forgalomba hozó minősül forgalmazónak, akinek a tevékenysége az áru biztonsági jellemzőit nem befolyásolja.” [uo. j) pont]; *gazdálkodó szervezet*: „az 1. § szerinti tevékenységet végző természetes személy, a Magyar Köztársaságban vagy külföldön nyilvántartásba vett jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, valamint külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe” [uo. p) pont] – vö. 2008. szeptember 1-jétől: uo. b) pont („*vállalkozás*: aki az 1. § szerinti tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi”).

⁵ L. uo. l) pont; vö. uo. f) és g) pont.

⁶ L. uo. q) pont („*kereskedelmi kommunikáció*: a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvényben ekként meghatározott fogalom”); 2008. évi XLVII. törvény 2. § e) pont (*kereskedelmi kommunikáció*: a vállalkozás önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével közvetlenül összefüggésben történő információközlés, függetlenül annak megjelenési módjától, eszköztől”).

⁷ L. uo. a) pont; a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XLII. törvény 2. §.

⁸ L. Fgytv. 2. § f) pont („*termék*: minden birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ide nem értve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt – és a dolog módjára hasznosítható természeti erő”).

⁹ L. uo. g) pont („*szolgáltatás*: termék, ingatlan vagy vagyoni értékű jog értékesítésén kívül minden olyan – ellenszolgáltatás fejében végzett – tevékenység, amely a megrendelő, illetve megbízó igényének kielégítésére valamely eredmény létrehozását, teljesítmény nyújtását vagy más magatartás tanúsítását foglalja magában”).

¹⁰ L. uo. l) pont.

¹¹ L. a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.).

¹² L. uo. 685. § d) pont; vö. uo. e) pont: „*fogyasztói szerződés*: az a szerződés, amely fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevé-

törvényjavaslat¹³ szerint a „fogyasztó” az olyan, önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy lenne, aki önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében eljáró személlyel köt szerződést.¹⁴

A fogyasztóvédelmi törvény említett módosításához fűzött miniszteri indoklás szerint: „A módosítás a törvényben alkalmazott fogalmak meghatározását (pl. fogyasztó, vállalkozás, áru, kereskedelmi kommunikáció) módosítja a 2005/29/EK irányelv átültetése kapcsán.” Eme irányelv 2. cikkének a) pontja alapján ezen irányelv alkalmazásában „fogyasztó”: „az a természetes személy, aki az ezen irányelv szabályozási körébe tartozó kereskedelmi gyakorlatok során kereskedelmi, ipari, kézműipari vagy szakmai tevékenységén kívül eső célok érdekében jár el”.

A fentiek alapján lehet látni, hogy a „fogyasztó” jogi fogalmának meghatározása során az objektív elhatárolási körülmény az úgynevezett „gazdasági vagy szakmai tevékenység, illetve önálló foglalkozása körén kívüliség” úgy, hogy a kötelezett ilyen tevékenysége, illetve önálló foglalkozása körében jár el. A „fogyasztói” „minőség” tehát kifejezetten relációs kategória: az említettek szerint nem állhat fenn olyan jogalanyok közötti jogviszonyban, akik (amelyek) – mindkét részről – egyező gazdasági vagy szakmai tevékenységi (önálló foglalkozási) körben járnak el (l. pl. ún. „termelőfogyasztó”, „felhasználó” jogviszonyában), vagy akkor sem, ha a kötelezett sem ilyen körben jár el (pl. a „fogyasztó” – gazdasági, szakmai tevékenysége, illetve önálló foglalkozása körén kívül maradván – eladja a használt árut). Ezekben az esetekben nincsen szó olyan ismérvről, objektíve hátrányosabb körülményről, amely miatt az egyik felet a másikkal fennálló, szóban

kenysége körében köti; a törvény jótállásra és kellékszavatosságra vonatkozó szabályai alkalmazásában az a szerződés minősül fogyasztói szerződésnek, amelynek tárgya ingó dolog, kivéve a villamos energiát, a – tartályban, palackban vagy egyéb módon korlátozott mennyiségben vagy meghatározott úrtartalommal ki nem szerelt – vizet és gázt, továbbá a végrehajtási eljárás vagy más hatósági intézkedés folytán eladott dolgot, valamint az olyan árverésen eladott használt dolgot, amelyen a fogyasztó személyesen részt vehet (fogyasztási cikk).¹⁵

¹³ A továbbiakban: Ptkj.

¹⁴ L. uo. 7:2. § 6. pont; vö. uo. 2. pont; továbbá uo. 5:33. § (1)-(2) bek.: „(1) Fogyasztói szerződés jön létre, ha önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében eljáró személlyel köt szerződést. (2) A törvénynek vagy a törvény felhatalmazása alapján más jogszabálynak a fogyasztói szerződésre irányadó szabályait – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – alkalmazni kell arra a szerződésre is, amelyet a külön törvény szerint legalább közép vállalkozásnak számító vállalkozás köt alapítvánnyal, egyesülettel, társasággal, egyéni vállalkozóval vagy legfeljebb mikro-vállalkozásnak minősülő vállalkozással.”. Vö. az új Polgári Törvénykönyv koncepciója szerinti „fogyasztó” fogalom, in *Magyar Közlöny* 2002/15/II. (2002. január 31.); „Polgári Törvénykönyv Javaslat” (– normaszöveg – Budapest, 2006. december 31.) 5:34. § (1)-(3) bek.: „(1) Fogyasztói szerződés jön létre, ha önálló foglalkozása és üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy (fogyasztó) önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körében eljáró személlyel köt szerződést. (2) A fogyasztói szerződésre vonatkozó szabályok irányadók akkor is, ha törvény a fogyasztó (1) bekezdés szerinti fogalmát más jogalanyokra is kiterjeszti. (3) A fogyasztói szerződés fennállásának bizonyítása a fogyasztót terheli.”.

forgó jogviszonyában fokozott („fogyasztói”) jogvédelem illetné meg. Egyszerűbben fogalmazva arról van szó, hogy ha mind a jogosult, mind a kötelezett gazdasági, szakmai (önálló foglalkozási) szempontból úgymond „hozzaértő” vagy egyik sem az („laikus”), akkor objektíve nem indokolt a szóban lévő, sajátos többletvédelem, hiszen az egyik a másikhoz képest (és viszont) – a jogilag egyenlő pozícióban – a jogilag absztrahálható, objektív elhatároló-ismérv nézőpontjából tekintve gyakorlatilag sincsen hátrányosabb helyzetben.

2. A „fogyasztó” fogalom természetes személyre szűkítése

A másik „disztinkció”, amit a hazai jogi szabályozásban, a jogszabályok módosításában érzékelni lehet: a „fogyasztói” státusz természetes személyre történő szűkítése (és egységesítése), amely nemcsak a „fogyasztóvédelmi” jogalkotás „rég” „dilemmája”, hanem – miként az alábbiakban kitérek rá – a „fogyasztóvédelmi” hatósági gyakorlatnak is kitartó „vágya”. A jogalkotást illetően utalok arra, hogy a fogyasztóvédelmi szabályozás korszerűsítésének koncepciójáról, valamint az azzal kapcsolatos további feladatokról szóló 2145/1996. (VI. 13.) korm. határozatban is megfogalmazódott: „A *fogyasztó* fogalmát arra tekintettel kell meghatározni, hogy a fogyasztó az a *természetes* személy, aki *gazdasági tevékenység körén kívül* árut, illetve szolgáltatást vesz, rendel, kap, használ, továbbá az, aki az áruval, illetve a szolgáltatással kapcsolatos tájékoztatás címzettje”, hozzátéve: „Meg kell azonban vizsgálni, hogy a fogyasztóvédelmi rendelkezések hatályát mely esetekben kell kiterjeszteni a fogyasztókon kívüli személyekre is.”¹⁵

a) Az európai közösségi „fogyasztó” fogalom

A fogyasztóvédelmi jogalkotásunk vonatkozásában érdemes feleleveníteni – a relációs jelleget kifejezve – a vonatkozó *európai közösségi „fogyasztó”* fogalmakat:

Az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 85/577/EGK irányelv 2. cikke alapján: „Ennek az irányelvnek az alkalmazásában: »fogyasztó« az a *természetes* személy, aki *gazdasági vagy szakmai tevékenységi körén kívül* köt az ezen irányelv hatálya alá tartozó üzletet; »kereskedő« az a *természetes vagy jogi személy*, aki vagy amely a szóban forgó üzletkötés során *kereskedelmi vagy szakmai minőségében* jár el, valamint minden egyéb olyan személy, aki a kereskedő helyett és nevében jár el.”

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv 2. cikkének b) pontja értelmében „fogyasztó”: minden olyan *természetes* személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződések keretében olyan célból jár el, amely *kívül esik saját szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén*.

¹⁵ L. 2145/1996. (VI. 13.) korm. határozat 1.1. a) pont.

A távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 97/7/EK irányelv 2. cikkének (2) bekezdése szerint – ennek az irányelvnek az alkalmazásában – „fogyasztó” minden olyan természetes személy, aki az ezen irányelv szabályozási körébe tartozó szerződésekben kereskedelmi, üzleti vagy szakmai tevékenységi körén kívül jár el.

A fogyasztók számára kínált termékek árának feltüntetésével kapcsolatos fogyasztóvédelemről szóló 98/6/EK irányelv 2. cikkének e) pontja alapján ezen irányelv alkalmazásában fogyasztó az a természetes személy, aki nem kereskedelmi vagy szakmai tevékenységi körébe tartozó célra vásárol terméket.

A fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazásáról, valamint a 90/619/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK irányelv és a 98/27/EK irányelv módosításáról szóló 2002/65/EK irányelv alkalmazásában fogyasztó: bármely olyan természetes személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó, távollevők között kötött szerződés keretében kereskedelmi, üzleti vagy szakmai tevékenysége körén kívül jár el [2. cikk d) pont].

Ezen szabályozás alól kivételt képez az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló 94/47/EK irányelv és a szervezett utazási formákról szóló 90/314/EGK irányelv meghatározása.

A 94/47/EK irányelvnek az alkalmazásában: „a »vásárló« olyan természetes vagy jogi személy, akire az irányelv szabályozási körébe tartozó ügyletekben, olyan célokkal, amelyek szakmai tevékenységi körén kívül állónak tekinthetők, átruházták a szerződés tárgyát képező jogot, vagy akinek számára a szerződés tárgyát képező jogot létrehozták”; „az »értékesítő« olyan természetes vagy jogi személy, aki az irányelv szabályozási körébe tartozó ügyletekben szakmai tevékenységi körében eljárva létrehozza, átruházza a szerződés tárgyát képező jogot, vagy vállalja annak átruházását” (2. cikk).

A 90/314/EGK irányelv 2. cikkének 4. pontja alapján – ezen irányelv alkalmazásában – „fogyasztó: az a személy, aki igénybe veszi vagy megállapodást köt arról, hogy igénybe fogja venni a szervezett utazási formát (»a megbízó fél«), vagy olyan személy, akinek a nevében a megbízó fél megállapodást köt a szervezett utazási forma megvásárlásáról (»a többi kedvezményezett«), vagy olyan személy, akire a megbízó fél vagy a többi kedvezményezett egyike a szervezett utazási formát átruházza (»az engedményes«). E cikk 2. pontja szerint „szervező: olyan személy, aki nem alkalomszerűen szervezett utazási formákat szervez, és eladja vagy értékesítésre kínálja azokat közvetlenül vagy közvetítő útján” („3. közvetítő: olyan személy, aki a szervező által összeállított szervezett utazási formát adja el vagy kínálja értékesítésre”).

b) Az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja

Az ismertetett, irányelvekben szereplő „fogyasztó”-definíciókra is figyelemmel az új Polgári Törvénykönyv koncepciója,¹⁶ amelyet a Kodifikációs Főbizott-

¹⁶ L. a kormány 1061/1999. (V. 28.) korm. határozatával módosított 1050/1998. (IV. 24.) korm. határozat; 1009/2002. (I. 31.) korm. határozat.

ság 2001. november 8-ai ülésén fogadott el, a „fogyasztó” fogalmát ekként határozta meg: *fogyasztó az a természetes személy, aki a szerződést foglalkozása vagy üzletszerű gazdasági tevékenysége körén kívül eső célból köti.*

Az új Polgári Törvénykönyv – „*Polgári Törvénykönyv Javaslat*” címet viselő, 2006. december 31-ei – tervezete szerint az minősülne „fogyasztó”-nak, aki *önálló foglalkozása és üzleti tevékenysége körén kívül* eljáró természetes személy. A definíció, amely már kifejezi a relációs jelleget, a következő: „Fogyasztói szerződés jön létre, ha *önálló foglalkozása és üzleti tevékenysége körén kívül* eljáró természetes személy (fogyasztó) *önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körében* eljáró személlyel köt szerződést.” [5:34. § (1) bek.]. A „Javaslat” kimondja, hogy: „A fogyasztói szerződésre vonatkozó szabályok irányadók akkor is, ha törvény a fogyasztó (1) bekezdés szerinti fogalmát *más jogalanyokra* is kiterjeszti.” [uo. (2) bek.]; valamint: „A fogyasztói szerződés fennállásának bizonyítása a fogyasztót terheli.” [uo. (3) bek.¹⁷].

Az előzőekben már említett *Polgári Törvénykönyvről szóló T/5949. számú törvényjavaslat* viszont, amely a „fogyasztó” fogalmát az értelmező rendelkezések között (is) meghatározta („fogyasztó: olyan, *önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül* eljáró természetes személy, aki *önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében* eljáró személlyel köt szerződést¹⁸), tartalmazza, hogy: „A törvénynek vagy a törvény felhatalmazása alapján más jogszabálynak a fogyasztói szerződésre irányadó szabályait – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – alkalmazni kell arra a szerződésre is, amelyet a külön törvény szerint legalább középvállalkozásnak számító vállalkozás köt alapítvány-

¹⁷ Az indokolás (Budapest, 2006. július 31.) tartalmazza: „A fogyasztói szerződés *objektív* kategória: nem eleme az, hogy a fogyasztó szerződő partnere ismerte vagy ismernie kellett volna a megkötött ügylet fogyasztói rendeltetését. Azt viszont az erre hivatkozó fogyasztónak kell bizonyítani, hogy ő maga valóban fogyasztóként eljárva, míg a másik fél üzleti tevékenysége vagy önálló foglalkozása körében kötött szerződést, vagyis a fogyasztói jogviszony, és az ebből eredő fokozott jogvédelem törvényi feltételei fennállnak.”

¹⁸ L. Ptkj. 7:2. § 6. pont; vö. uo. 2. pont; továbbá uo. 5:33. § (1) bek.: „(1) Fogyasztói szerződés jön létre, ha *önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül* eljáró természetes személy *önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében* eljáró személlyel köt szerződést.” A Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás szerint: „A »*gazdasági tevékenység*« főként az ipar, kereskedelem körében, a pénzügyi, banki- és biztosítási üzletágban kifejtett, továbbá a kézművesek, mezőgazdasági egyéni vállalkozók tevékenységét jelenti. Az »*önálló foglalkozás*« megjelölés pedig elsősorban az ún. szabad foglalkozások művelőit (így például ügyvédet, magánrendelőben dolgozó orvost, tervező mérnököt stb.) fogja át. Az »*önálló*« jelző azt fejezi ki, hogy a foglalkozásukat alkalmazottként (munkaviszonyban) ellátó személyek akkor is fogyasztónak minősülnek, ha az ügyletet foglalkozásuk gyakorlásának megkönnyítése érdekében kötik. Előfordulhatnak olyan *vegyes rendeltetésű ügyletek*, amelyeket a természetes személy részben a gazdasági tevékenysége és önálló foglalkozása körén kívül eső, részben azonban e körök valamelyikébe eső célra köti meg. A fogyasztóvédelmi érdekek ilyenkor azt indokolják, hogy az ügylet a vegyes rendeltetése mellett is egészében fogyasztói jogvédelem alá essen, ha alapvető célja kívül esik a gazdasági tevékenységen.” (szinte „betű” szerint egyezően a „*Polgári Törvénykönyv Javaslat*” című tervezet indokolásával).

nyal, egyesülettel, társasházzal, egyéni vállalkozóval vagy legfeljebb mikro-
vállalkozásnak minősülő vállalkozással.”¹⁹

A törvényjavaslat szerint az *egyéni vállalkozó természetes* személynek minősülne,²⁰ és így – az említett feltételek fennállása esetén – akár általánosan (főszabályként) is „fogyasztó”-i többletvédelemre lehetne jogosult, de ezt az imént idézett rendelkezés²¹ kizárja.²²

A törvényjavaslat indokolása a „fogyasztó” fogalmának a *természetes* személyre történő szűkítése melletti érvként (egyebek mellett) a következőket foglalja magában: „A gazdasági élet professzionális szereplőinek, jogi személyiséggel rendelkező alanyainak rendelkezniük kell az érdekeik védelméhez szükséges lehetőségekkel még akkor is, ha nem üzleti tevékenységük körében kötnek szerződést. Az ilyen jogalanyoknak vannak szakértőik, vagy ha nincsen, módjuk van külső szakértelem igénybe vételére. Helyettük a jog nem vállalhatja magá-

¹⁹ L. uo. 5:33. § (2) bek.; vö. uo. 7:3. § 21-22., és 25. pont („21. *kisvállalkozás*: a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló törvény szerint annak minősülő vállalkozás; 22. *kis- és középvállalkozás*: a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló törvény szerint annak minősülő vállalkozás”; „25. *mikrovállalkozás*: a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló törvény szerint annak minősülő vállalkozás”).

²⁰ L. uo. 7:2. § 2. pont („*egyéni vállalkozó*: természetes személy, aki üzletszerű gazdasági tevékenységet vállalkozói igazolvány birtokában folytat”). A Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás – és a „*Polgári Törvénykönyv Javaslat*” című tervezet indokolása – szerint: „Az *üzletszerűség* feltételezi a tevékenység rendszeres jellegét, és azt, hogy nyereség elérése, felhasználható jövedelemszerzés érdekében folynak.”

²¹ L. uo. 5:33. § (2) bek.

²² L. még uo. 5:33. § (2) bek. indokolását. Vö. „*Polgári Törvénykönyv Javaslat*” 5:34. § (1)-(2) bek. és indokolása. /Megjegyzem: a jogalkotó a „szinte kigyomlálhatatlan” mértékben elburjánzott „gazdálkodó szervezet” – 1. Ptk. 685. § c) pont – fogalmának hatályon kívül helyezési folyamatát megkezdte; 1. pl., a fogyasztóvédelmi jog körében: 2008. évi XLII. törvény 2. § [vö. hatálybalépés előtt: Fgytv. 2. § p) pont; hatálybalépés után: uo. b) pont; Ptkj. 7:2. § 24. pont: „*vállalkozás*: az olyan jogi személy, vagy jogi személyiség nélküli jogalany, amely elsődlegesen üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása céljából jött létre; az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdasági tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a vállalkozásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve, ha a törvény e jogi személyekre eltérő rendelkezést tartalmaz]; a Ptk. 685. §-ának c) pontja alapján: „E törvény alkalmazásában [...] c) *gazdálkodó szervezet*: az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetség, a lakásszövetkezet, az európai szövetség, a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi együttműködési csoportosulás, a közhasznú társaság, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, a végrehajtói iroda, továbbá az egyéni vállalkozó. Az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve, ha a törvény e jogi személyekre eltérő rendelkezést tartalmaz”./

ra az érdekeik védelmét.”²³ A fogyasztói szerződésre irányadó szabályok alkalmazásának idézett kiterjesztésével kapcsolatban pedig ezt olvashatjuk az indokolásban: „A Javaslat [...] nem hagyhatja figyelmen kívül azt a körülményt, hogy ezekben a szerződéses kapcsolatban a felek piaci ismereteiben rendszerint éppúgy jelentős különbség mutatkozik a legalább középvállalkozás javára, mint az érdekérvényesítő képesség terén. A gyakorlati tapasztalatok szerint egy hazai mikrovállalkozás gazdasági kiszolgáltatottsága jellemzően semmivel sem csekélyebb egy nagyobb formátumú vállalkozással kapcsolatra lépve, mint a laikus magánszemélyé.”²⁴ Az új Polgári Törvénykönyv – „*Polgári Törvénykönyv Javaslat*” címet viselő, fentiekben idézett – tervezete ezzel szemben azt az álláspontot jeleníti meg, amely szerint az új Polgári Törvénykönyvben a fogyasztói szerződésre vonatkozó szabályokat nem kell „kiterjeszteni” „más jogalanyokra” [5:34. § (2) bek.]. Az indokolás szerint az üzleti tevékenységet nem folytató, non-profit jellegű, „adott esetben kifejezetten jótékonyági célokat” követő szervezeti jogalanyok (jogi személyek, például oktatási, egészségügyi intézmények) számára „a fokozott, különös jogvédelmet nem általános jelleggel, hanem a szükséghez képest esetleg kell biztosítani a fogyasztóvédelmi szabályok hatályának eseti kiterjesztésével.

Ebbe, a „fogyasztó” fogalmát a természetes személyre szűkítő irányvonalba illeszkednek, a fogyasztóvédelmi irányelveket átültető jogszabályok körébe tartozóan: a távértékesítés keretében kötött pénzügyi ágazati szolgáltatási szerződésekről szóló törvény, illetőleg az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződésekről és az üzleten kívüli kereskedés folytatásának egyes feltételeiről szóló – 2008. szeptember 1-jétől hatálytalan – korm. rendelet fogalmi meghatározásai. Az előbbi alkalmazásában „*fogyasztó*: az a természetes személy, akinek a részére – önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eső célból – a szolgáltatást nyújtják, továbbá, aki a szolgáltatással kapcsolatos tájékoztatás vagy ajánlat (ajánlati felhívás) címzettje”.²⁵ Az utóbbi szerint pedig „*fogyasztó*: az a természetes személy, aki gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból köti a rendelet hatálya alá tartozó szerződést, illetve tesz szerződéskötésre ajánlatot az eladónak”.²⁶ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvény értelmében „*fogyasztó*: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy”.²⁷ A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló törvény

²³ L. Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás; vö. „Polgári Törvénykönyv Javaslat” 5:34. §-ához fűzött indokolás.

²⁴ L. Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás.

²⁵ L. 2005. évi XXV. törvény 2. § (1) bek. b) pont.

²⁶ L. 370/2004. (XII. 26.) korm. rendelet 1. § (7) bek. a) pont. E korm. rendeletet hatályon kívül helyezte az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződésekről szóló 213/2008. (VIII. 29.) korm. rendelet 7. §-ának (1) bekezdése.

²⁷ L. 2001. évi CVIII. törvény 2. § v) pont; vö. uo. t) pont: „*Vállalkozás*: a természetes személy, jogi személyiség nélküli szervezet – ideértve a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepét is –, aki, illetve amely önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el”.

alapján „fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy”.²⁸

A fogyasztóvédelmi törvény 2008. szeptember 1-jétől hatályba lépett, fentiekben idézett „fogyasztó” fogalma és a hatályos Polgári Törvénykönyv ugyancsak citált „fogyasztó” fogalma közti „természetes személy és személy”-különbség fennállása vonatkozásában érdemes megemlíteni, hogy az utóbbi a „lex specialis”. A Polgári Törvénykönyvről szóló törvényjavaslat szerint az új Polgári Törvénykönyv hatályba lépéséről külön törvény rendelkezne.²⁹ A hatálybalépésig fennálló „személy”-különbség ellenére a magyar jogrendszer hatályos részében – a hivatkozott, „természetes személy”-re szűkítéseken túl – már a „fogyasztó” fogalom egységesítésének – részbeni – bekövetkezése is megfigyelhető. A „fogyasztó” fogalomra (is) kiterjedő terminológiai egységesítés keretében a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló törvényben – 2008. szeptember 1-jei hatálybalépéssel – a „fogyasztó” helyett a „reklám címzettje” definíciója szerepel: „aki felé a reklám irányul, illetve akihez a reklám eljut”.³⁰ Az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló, 2008. szeptember 1-jén hatályba lépett törvény a „végső fogyasztó” definíciójaként a 178/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 3. cikkének 18. pontjában meghatározott fogalomra utal.³¹ „végső fogyasztó: egy élelmiszer utolsó fogyasztója, aki nem egy élelmiszeripari vállalkozás tevékenysége során használja fel az élelmiszert.”³²

3. A jogalkalmazói gyakorlat

A fentiekben ismertetett, „fogyasztói” státuszt természetes személyre szűkítő jogalkotói lépéseket a „fogyasztóvédelmi” hatósági gyakorlat is „erősítette”. A következőkben erre térek ki röviden:

Noha a Legfelsőbb Bíróság már a BH2000. 554-es számon közzétett jogerős eseti döntésében³³ kimondta, hogy a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény alkalmazása körében – az egyéb törvényi feltételek megvalósulása esetén – nemcsak a természetes személy, hanem adott esetben a gazdasági társa-

²⁸ L. 2008. évi XLVII. törvény 2. § a) pont; vö. uo. b) pont: „vállalkozás: aki a kereskedelmi gyakorlat tekintetében önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el”.

²⁹ L. Ptkj. 7:1. §.

³⁰ L. 2008. évi XLVIII. törvény 3. § j) pont; vö. uo. r) pont: „vállalkozás: aki önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el”; továbbá l. pl. 2008. évi XLVII. törvény (vö. a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény), és 213/2008. (VIII. 29.) korm. rendelet [vö. 370/2004. (XII. 26.) korm. rendelet].

³¹ L. 2008. évi XLVI. törvény melléklet 70. pont.

³² L. 178/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 3. cikk 2. pont: „élelmiszeripari vállalkozás: nyereségérdekelt vagy nonprofit, köz- vagy magánvállalkozás, amely az élelmiszerek termelésével, feldolgozásával és forgalmazásával összefüggő tevékenységet folytat”.

³³ L. Legf. Bír. Gf. VI. 30.642/2000. sz.

ság is fogyasztónak minősül, az EBH2004. 1093-as számon elvi határozatként megjelent³⁴ – felülvizsgálati eljárás keretében meghozott – ítéletében,³⁵ sőt még később is, a BH2006. 343-as számon közzétett – ugyancsak felülvizsgálati eljárásban született – határozatában³⁶ is ki kellett mondania, hogy fogyasztónak minősül az a nem természetes személy is, aki az áru végső felhasználója, illetve fogyasztó nemcsak természetes személy, hanem gazdasági társaság is lehet, ha az áruvásárlás annak végső felhasználása érdekében történt. Ebben az utóbbi két esetben azonban – jó néhány évvel a fogyasztóvédelmi törvény hatálybalépése, és az elsőként említett legfelsőbb bírósági döntés után – a „fogyasztó” fogalmát contra legem a természetes személyre szűkítő álláspontot nem más, mint a „fogyasztóvédelmi” hatóság képviselte.

Az EBH2004. 1093-as számon megjelent ügyben az elsőfokú közigazgatási szerv határozatával a felperes minőségi kifogás szabálytalan intézésével kapcsolatos panaszát hatáskör hiányára hivatkozva elutasította. Megállapította, hogy a felperes, mint kft. vásárolt telefonkészüléket, ezért a fogyasztóvédelmi törvény 2. §-ának a „fogyasztó” fogalmát meghatározó e) pontja és a „fogyasztói forgalom” definícióját tartalmazó i) pontja alapján nem jogosult a panaszügy kivizsgálására. A felperes fellebbezése folytán az alperes határozatával kizárólag a jogorvoslati tájékoztatás tekintetében változtatta meg az elsőfokú határozatot, egyéb rendelkezéseit helybenhagyta. Határozata indokolásában megállapította, hogy a felperesi kft. nem tartozik a fogyasztóvédelmi törvényben meghatározott fogyasztó fogalomkörébe; „az Fgytv. szerint fogyasztó lehet a gazdálkodó szervezet is, azonban a felperesi társaság nem felel meg annak a kitételnek, hogy a telefont a gazdasági vagy szakmai tevékenységén kívül használja, feltételezhető, hogy a telefont e tevékenysége folytatása céljából használja.” Az elsőfokú bíróság ítéletével a közigazgatási határozatokat hatályon kívül helyezte és az elsőfokú közigazgatási szervet új eljárásra kötelezte. Ítéletének indokolásában megállapította, hogy az Fgytv. 2. § e) pontjában a „személy” csak köznyelvi értelemben jelent természetes személyt, polgárjogi értelemben személyen az ember, valamint az állam, mint jogalany és a jogi személy értendő. Az Fgytv. 2. § e) pontja nem értelmezhető az alperes által vélt módon, hiszen nyilvánvaló, hogy egy gazdálkodó szervezet minden beszerzésének közvetve, vagy közvetlenül a gazdasági tevékenység érdekében, a gazdasági tevékenységhez kapcsolódóan kell történnie. A felperes esetében tehát a telefon vásárlása kapcsán mind a fogyasztó, mind a fogyasztói forgalom fogalom törvényi értelmezési feltételei fennállnak. Az alperes felülvizsgálati kérelme kapcsán a Legfelsőbb Bíróság ítéletében, amely a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta, kimondta: „Tévedett [...] az alperes, mert az Fgytv. [...] általa adott [...] tág értelmezése azt eredményezné, hogy a nem természetes személy fogyasztó minden vásárlása gazdasági vagy szakmai tevékenysége körébe tartozna, következésképpen fogyasztónak egyetlen áru vásárlásakor sem lenne minősíthető. A perbeli telefonvásárlás nem kétséges, hogy a felperes gazdasági és szakmai tevékenység-

³⁴ L. Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteménye 2004/1.

³⁵ L. Legf. Bír. Kfv. III. 37.675/2003. sz.

³⁶ L. Legf. Bír. Kfv. III. 37.091/2004. sz.

gét is szolgálhatja, azonban a nem természetes személy fogyasztói minőségben történő áruvásárlásának a specifikuma az, hogy a vásárolt áru végső felhasználója legyen. A felülvizsgált ügyben a felperes a telefonkészülék előfizetője, végső felhasználója lett, így azt nem gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében, hanem azon kívül, fogyasztóként vásárolta, melyből következően panaszának kivizsgálása az alperes hatáskörébe tartozik.” (Megjegyzendő, miként a BH2000. 554-es számon közzétett jogerős legfelsőbb bírósági ítéletben olvasható: „Ha a jogalkotó a fogyasztó fogalmát a természetes személyekre kívánta volna leszűkíteni, akkor az értelmező rendelkezés körében a fogyasztó fogalmának meghatározásakor a »személy« kifejezés helyett »természetes személy« kifejezést használta volna.”; „Az egyéb feltétel pedig az, hogy a vásárolt áru, illetőleg az igényelt szolgáltatás az adott személy gazdasági vagy szakmai tevékenysége körén kívül esék. Ez mindössze annyit jelent, hogy az adott áru vásárlása, illetőleg az adott szolgáltatás igénybevétele kapcsán tevékenysége jellegéből adódóan szakmai tapasztalattal, műszaki ismerettel ne rendelkezék a fogyasztó.”)

A BH2006. 343-as számú ügyben az elsőfokú fogyasztóvédelmi közigazgatási szerv határozatával elutasította a felperes államigazgatási eljárás lefolytatására irányuló kérelmét, amelyet a tulajdonát képező Peugeot 607 típusú gépkocsi minőségével kapcsolatban nyújtott be. Megállapította, hogy a gazdasági társaság nem minősül fogyasztónak, ezért az eljárás lefolytatására államigazgatási szerv nem rendelkezik hatáskörrel, az ügy elbírálására a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint a bíróság jogosult. A felperes fellebbezése folytán az alperes határozatával helybenhagyta az elsőfokú közigazgatási határozatot. Az Fgytv. 2. §-ának e) és i) pontjai alapján megállapította, hogy a felperesi társaság nem minősül fogyasztónak; a gépjárműveket a társaság lízingszerződés keretében, eszközparkjának bővítése céljából vásárolta, ezek alapján nem felel meg annak a kitételnek, hogy a gépkocsikat gazdasági vagy szakmai tevékenységén kívül használja. „Az iratokon átvevőként a felperesi kft. szerepel, ezért valószínűsíthető, hogy a gépkocsikat szakmai-gazdasági tevékenység folytatása céljából használja.” Az elsőfokú bíróság ítéletével a közigazgatási határozatokat hatályon kívül helyezte és az elsőfokú hatóságot új eljárásra kötelezte. Ítéletének indokolásában az Fgytv. 2. §-ának e) pontja alapján megállapította, hogy az értelmező rendelkezés a fogyasztó fogalmát nem szűkíti le a természetes személyre, hanem annak meghatározásakor a tágabb értelmű személy kifejezést használja. Fogyasztó nem csak természetes személy, hanem a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén gazdasági társaság is lehet. Az alperes felülvizsgálati kérelme kapcsán indult felülvizsgálati eljárásban meghozott – jogerős ítéletet hatályában fenntartó – ítélet tartalmazza: „Amint azt a Legfelsőbb Bíróság már több korábbi eseti döntésében – így a Kfv. III. 37.675/2003/4. számú ítéletében is – megállapította, a fogyasztói státusz egyik legfontosabb kritériuma, hogy a dolog megszerzése, birtoklása, használata annak végső felhasználása érdekében történjen. A rendelkezésre álló periratokból a Legfelsőbb Bíróság azt állapította meg, arra nem merült fel adat, hogy a mobiltelefonok szervizelését végző felperes a gépkocsit további értékesítés céljából vásárolta volna.” Ezt követően a Legfelsőbb Bíróság ítéletében szó szerint megismételte az EBH2004. 1093-as számon megjelent elvi határozatának előzőekben idézett szövegrészét.

A „fogyasztóvédelmi” hatóság hatáskör hiányát megállapító gyakorlatát értékelte az EBH2006. 1477-es számon elvi határozatként megjelent³⁷ – felülvizsgálati eljárás keretében született – legfelsőbb bírósági ítélet³⁸ is. A jogerős ítéletben megállapított irányadó tényállás szerint a felperes 2003. augusztus 10-én előre megváltott menetjeggyel utazott a Volánbusz egyik útvonalán. A megváltott jeggyel rendelkező felperes részére a közlekedési társaság nem biztosított ülőhelyet. Emiatt a felperes a vásárlók könyvében panasszal élt, emellett fogyasztói panaszt terjesztett elő az elsőfokú alperesi hatóságnál. A felperes más eljárásban érvényesítette a menetdíj visszatérítése iránti igényét is. Az alperes határozatával helyben hagyta az elsőfokú hatáskör hiányát megállapító határozatot. Álláspontja szerint az eljárás azért nem tartozott hatáskörébe, mert az ügyben a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kellett alkalmazni. A jogerős ítéletet hozó Fővárosi Bíróság a támadott határozatot az elsőfokú határozatra is kiterjedő hatállyal hatályon kívül helyezte és az alperest új eljárás lefolytatására kötelezte. Indokolása szerint a magánjogi jogérvényesítés mellett lehetőség van az alperes fellépésére, azaz a fogyasztói jogok gyakorlásának hatósági ellenőrzésére is. Az alperes által benyújtott felülvizsgálati kérelem kapcsán a Legfelsőbb Bíróság – a jogerős ítéletet hatályában fenntartva – kimondta: „Egy meghatározott tényállásból magánjogi és közjogi jogviszonyok párhuzamosan keletkezhetnek. Az Fgytv. [...] rendelkezése a fogyasztóvédelmi szervek egymás közötti hatáskörét állapítja meg. A bíróság nem fogyasztóvédelmi szervként és nem e szervek feladat- és hatáskörében jár el. Nincs tehát olyan előírás, mely a fogyasztóvédelmi eljárás folytathatóságához a polgári eljárás kizártságát jelölné meg. Ennélfogva polgári jogi igény érvényesíthetőségének hiánya nem feltétele a fogyasztóvédelmi eljárás lefolytatásának. Az alperes hatásköre hiányának megállapításakor a fent kifejtett indokokkal ellentétes álláspontra helyezkedett, amikor hatáskörének hiányát a bíróság fogyasztóvédelmi szervként való eljárására hivatkozva állapította meg. Nem vizsgálta emiatt saját hatáskörének fennálltát és azt sem, hogy adott esetben más szervnek van-e az ügyben fogyasztóvédelmi feladat- és hatásköre. A támadott közigazgatási határozat e kérdéskörre tartozó vizsgálat lefolytatása nélkül nem megalapozott.”

A jogalkalmazói gyakorlatot illetően végül megemlítem, hogy a fentiekben ismertetett legfelsőbb bírósági ítéletek meghozatalát követően is előfordult olyan eset, amikor a „fogyasztóvédelmi” hatóság arra való hivatkozással utasította el a fogyasztó panaszát, hogy „a Bt. nem minősül fogyasztónak”: „Az ... kft ellen tett panaszbejelentésével kapcsolatosan Felügyelőségünknek nincs hatásköre eljárni, mivel a Bt nem minősül fogyasztónak.”³⁹

A „fogyasztóvédelmi” hatóságoknak a „fogyasztók” minőségi kifogásaival és panaszaival kapcsolatos ügyek intézését előíró jogszabályi rendelkezések vonatkozásában – felettes minisztériumi jogalkalmazási és jogalkotással összefüggő feladatok ellátásával kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok alapján is –

³⁷ L. Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteménye 2006/1.

³⁸ L. Legf. Bír. Kfv. III. 37.219/2005. sz.

³⁹ L. ...Megyei Közigazgatási Hivatal Fogyasztóvédelmi Felügyelőség 2005. november 14-én kelt, 7-1772/2005. számú irata.

tudható: az Fgytv.-nek a 2006. december 31-ig hatályban volt 43. § *i)* pontja, valamint a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szervezetéről, feladat- és hatásköréről, valamint a fogyasztóvédelmi bírság felhasználásáról szóló 89/1998. (V. 8.) korm. rendeletnek ugyanezen időpontig hatályos 4. § (1) bekezdés *b)* pontja tekintetében, amelyek kimondták az említett, „fogyasztók minőségi kifogásaival, panaszaival kapcsolatos ügyek intézésére” kiterjedő fogyasztóvédelmi hatósági feladat- és hatáskört, a „fogyasztóvédelmi” hatóságok alkalmazottai részéről is megfogalmazódtak olyan törekvések, hogy ezek a rendelkezések kerüljenek hatályon kívül helyezésre.⁴⁰

A fogyasztóvédelmi törvénynek a 2008. szeptember 1-jei hatálybalépéssel történt igen terjedelmes, alapvető és jelentős módosítása⁴¹ keretében e törvény kimondja: „...ha külön törvény vagy kormányrendelet eltérően nem rendelkezik, a fogyasztóvédelmi hatóság ellenőrzi [...] a fogyasztói panaszok intézésére, [...] a fogyasztói szerződés keretében érvényesített szavatossági és jótállási igények intézésére [...] vonatkozó rendelkezések betartását, és eljár azok megsértése esetén.⁴² E módosítás eredményeként az Fgytv. – egyebek mellett – azt is kimondja, hogy: „A panasz elutasítása esetén a vállalkozás köteles a fogyasztót írásban tájékoztatni arról, hogy panaszával – annak jellege szerint – mely hatóság vagy a békéltető testület eljárását kezdeményezheti. Meg kell adni az illetékes hatóság, illetve a vállalkozás székhelye szerinti békéltető testület levelezési címét.”⁴³

4. Konklúzió

Mintegy összefoglalva a „fogyasztó” fogalom ismertetett „dilemmáival” kapcsolatos álláspontomat, a következőkre szeretném felhívni a figyelmet:

Véleményem szerint a „fogyasztó” jogi fogalma az említett relációs jelleggel, egyfelől a „gazdasági vagy szakmai tevékenység, illetve önálló foglalkozása körén kívülség”, másfelől a kötelezett ilyen tevékenysége, illetve önálló foglalkozása körében történő eljárásának objektív körülményére tekintettel jelenítendő meg. Ez az az elhatároló-ismérv, amellyel – nézetem szerint – leginkább figyelembe van, illetve lenne véve a jogilag egyenlő, de gyakorlatilag (általában) hátrányosabb, kiszolgáltatott helyzetben lévő fél („fogyasztó”) méltányolandó, „jogos” érdeke, hogy mint „laikus” a „profival” „szemben” – az egyéb jogosultoz

⁴⁰ L. a kormányzati szervezetalakítással összefüggő törvénymódosításokról szóló 2006. évi CIX. törvény 103. § *b)* pont; és a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szervezetéről, feladat- és hatásköréről, valamint a fogyasztóvédelmi bírság felhasználásáról szóló 89/1998. (V. 8.) korm. rendelet kormányzati szervezetalakítással összefüggő módosításáról szóló 337/2006. (XII. 23.) korm. rendelet 1. § [2007. január 1-jei hatálybalépéssel: ua. tv. 174. § (1) bek., korm. r. 2. § (1) bek.].

⁴¹ L. a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XLII. törvény.

⁴² L. uo. 47. §; Fgytv. 45/A. § (3) bek. *d)* és *e)* pont; vö. a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságról szóló 225/2007. (VIII. 31.) korm. rendelet – 2008. szeptember 1-jétől hatályos – 6. § (3)-(4) bek.

⁴³ L. Fgytv. 17/A. § (5) bek. Vö. az Fgytv.-nek a módosítás hatálybalépése előtti 38. §-ával.

képe (aki „de facto” is egyenlő pozícióban van a kötelezettel) – többletvédelemben részesüljön, hiszen a „szerződés” tárgya szempontjából gazdasági, szakmai, „önálló foglalkozási” ismerettel nem rendelkezik, míg – a szóban forgó eseti körben – a kötelezett igen.

Véleményem szerint: minden szóban lévő szűkítés, így a „fogyasztó” fogalomnak különösen a természetes személyre történő korlátozása, „áttörve” az említett (legegyértelműbben) objektív elhatároló-ismérvet, védelmi szintet (kört), a „laikusokat” a „profikkal” (jogosultakkal és kötelezettekkel) azonosan „kezelve”, figyelmen kívül hagyva a köztük ténylegesen – az adott gazdasági, szakmai tevékenységből, illetve önálló foglalkozásból következően (objektíve) – fennálló ismeretbeli különbségeket, a gyengébb, védtelenebb (szűkítéssel hátrányosan érintett) jogalanyok számára diszkriminatíve alacsonyabb szinten nyújt védelmet.⁴⁴

Az említett relációs jelleggel: a gazdasági, szakmai, „önálló foglalkozási” ismerettel nem rendelkező jogalanyok közötti különbségtétel a jogi szabályozásban aszerint, hogy milyen nem természetes személyről, illetve természetes vagy nem természetes személyről van szó, véleményem szerint objektíve nem alapozódik meg az idézett kodifikációs érvelésekkel.

A „fogyasztó” fogalmát (főszabályként) a természetes személyre szűkítő álláspont alapvető indoka – a *Polgári Törvénykönyvről szóló T/5949. számú törvényjavaslat* indokolása⁴⁵ szerint – az, hogy: „A hatályos jog (a Ptk. maga és más jogszabályok is) indokolatlanul kitérít a fogyasztónak minősíthető jogalanyok körét a jogi személyekre. A hatályos definíció lehetővé teszi azt, hogy akár gazdasági társaságok is fogyasztói védelemben részesüljenek, ha alaptevékenységükön kívül kötnek szerződést. Ezt maguk a közösségi jogi irányelvek sem kívánják meg; azok kivétel nélkül természetes személyekre szűkítik le a sajátos védelemben részesítendő fogyasztó fogalmát. Érdemben sem helyes a fogyasztó fogalom kiterjesztése jogi személyekre, ahogy azt a hatályos jog teszi. A fogyasztóvédelmi magánjog szabályai – már csak kógens jellegüknél fogva is – a magánjogtól idegen szabályozási módszert alkalmaznak, és ezért ezt a különös védelmet csak kivételesen, különösen indokolt körben szabad megadni. ...”⁴⁶ („szerződési szabadságot korlátozó fogyasztóvédelmi normák”⁴⁷); illetőleg: „A fogyasztói jogviszony minden esetben azt feltételezi, hogy az ügylet a személyes, családi, háztartási szükségletek kielégítését szolgálja.”⁴⁸ A *„Polgári Törvénykönyv Javaslat”* címet viselő tervezet indokolása⁴⁹ e tekintetben a következőket tartalmazza: „A Ptk. és más jogszabályok az európai közösségi irányelvekhez képest indokolatlanul tágítják ki a fogyasztónak minősíthető jogalanyok körét, lehetővé téve ezzel, hogy akár gazdasági társaságok (például részvénytársaság) is fogyasztói védelemben részesüljenek, ha »gazdasági vagy szakmai tevékeny-

⁴⁴ Vö. a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 70/A. § (1)-(3) bek.

⁴⁵ L. Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás.

⁴⁶ Részletesebben (a további részt) l. a fentiekben már idézett mondatokban.

⁴⁷ L. Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás.

⁴⁸ L. uo.

⁴⁹ L. „Polgári Törvénykönyv Javaslat” 5:34. §-ához fűzött indokolás.

ségükön kívül» kötnek szerződést. Ennek fenntartása nem indokolt, ezért a Javaslat alapvetően a természetes személyekre korlátozza a fogyasztó fogalmát. Fogyasztónak minősül azonban a Javaslat szerint a természetes személyekből álló jogközösség, így a társasházi közösség is. ...⁵⁰ („szerződési szabadságot korlátozó fogyasztóvédelmi normák”⁵¹); „A fogyasztói jogviszony pozitív irányból azt feltételezi, hogy az ügylet a személyes, családi, háztartási szükségletek kielégítését (a fogyasztást) szolgálja.”⁵² [Itt csak megjegyzem, a szóhasználatnak is jelentősége van (különösen napjaink „fogyasztói társadalmi” világában) – például a jog szocializációs, nevelő funkciója szempontjából –, a jogi szabályozásnak és az „ügylet”-nek – véleményem szerint – nem a fogyasztást, hanem az *embert* kell szolgálnia. A „szerződési szabadságot korlátozó fogyasztóvédelmi normák” – véleményem szerint – nem szituációkat (jogviszonyokat) részesítenek védelemben,⁵³ hanem a jogilag egyenlő pozícióban lévő, de gyakorlatilag (általában) hátrányosabb helyzetben megjelenő jogalanyokat („fogyasztókat”). Véleményem szerint a szóban lévő relációs jelleg mellett is a „fogyasztó”-t illeti meg a védelem, amely persze szituációkat (jogviszonyokat) is „érint”.⁵⁴]

⁵⁰ Részletesebben (a további részt) l. a fentiekben már idézett mondatokban.

⁵¹ L. „Polgári Törvénykönyv Javaslat” 5:34. §-ához fűzött indokolás.

⁵² L. uo.

⁵³ Vö. Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás, és „Polgári Törvénykönyv Javaslat” 5:34. §-ához fűzött indokolás. A két szövegrész – „betű” szerint – nem egyező: a Ptkj. indokolása tartalmazza azt a megfogalmazást, hogy „A szerződési szabadságot korlátozó fogyasztóvédelmi normák szituációkat (jogviszonyokat) részesítenek védelemben.”; a „Polgári Törvénykönyv Javaslat” indokolása pedig úgy szól, hogy „A szerződési szabadságot korlátozó fogyasztóvédelmi normák nem alanyokat, hanem szituációkat (jogviszonyokat) érintenek.”.

⁵⁴ Részletesebben l. Hámori Antal, *Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba I. A fogyasztóvédelmi jog alapjai*, Bp. 2007. (136) 124-125. [„A jogszabályi változások – reményeink szerint – a »fogyasztó« (és nem a fogyasztás) szolgálatában állnak, (mert a gazdasági és társadalmi élet középpontjában az ember áll, s különösen fokozott (sajátos) védelemre szorul, ha – egyébként jogilag egyenlő, de gyakorlatilag – (általában) kiszolgáltatott, hátrányosabb helyzetben van, mivel kellő – témánk szempontjából: szakmai, illetve gazdasági (üzleti) – ismereteknek (önhibáján kívül) nincsen birtokában – szemben az adott jogviszony másik alanyával. Emiatt oly fontos az ún. »fogyasztói alapjogok« mind teljesebb érvényesülésének biztosítása, s ehhez a fogyasztóvédelem állami, helyi önkormányzati és társadalmi szervezeti intézményrendszerének erősítése. Ezzel összefüggésben is hangsúlyozandónak tartjuk: a gazdasági termelés feladata, hogy biztosítsa az embernek mindazon javakat, amelyekre természetes igényeinek kielégítése céljából szüksége van (a túlzott fogyasztás könnyen a torkosság bűnét, a mértéktartás erényének elvesztését eredményezheti – kötelezett oldalán is). Nem az ember – sem mint »fogyasztó«, sem mint munkát végző személy – van a gazdaságért, a termelésért, az egyre nagyobb volumenű termelésért, az egyre csábítóbb termékek előállításáért (a »fogyasztásért«), hanem fordítva: *minden az emberért van*; a gazdaság rendeltetése az egész ember és az egész emberi közösség szolgálata. Ez következik az ember egyedülálló méltóságából, teljes hivatásából. A gazdasági élet célja az ember, az emberiség életkörülményeinek jobbá tétele; az, hogy az ember a termelt javak felhasználásával szellemi téren is egyre jobban kiteljesítse önmagát; végső soron: a teljes és boldog tökéletességre jutás. Így tehát a gazdasági tevékenységet – például a termék-előállítást és -forgalmazást, a szolgáltatásnyújtást – saját módszerei és »törvényei« szerint az erkölcsi rend határain belül kell végezni. Ez alapozza meg a maga teljes valóság-

Az idézett szövegrészek alapján megállapítható, hogy a „fogyasztó” – relációs – fogalmát (főszabályként) a természetes személyre szűkítő álláspont alapvetően – túl az európai közösségi jogi irányelvekre való hivatkozásokon⁵⁵ – a „szerződési szabadság”, illetőleg a „személyes, családi, háztartási szükségletek kielégítése” „talaján” áll. Ezt a szabályozási koncepciót a *Polgári Törvénykönyvről szóló T/5949. számú törvényjavaslat* – véleményem szerint – nem ellentmondásmentesen „vegyíti” a „relációs jelleg” azon objektív szempontjával, „nézetével”, amely szerint a hátrányosabb helyzetben lévő jogalanyokat fokozottabb, sajátos („fogyasztói”) védelemben kell részesíteni függetlenül attól, hogy természetes személyek vagy nem.

A törvényjavaslatban szereplő „megoldás” – a fentiekben idézett indokolás szerint – a természetes személy jogalanyok „gazdasági erejéből”, „gazdasági erejük” „egyezőségéből”, illetve „különbségéből” (annak mértékéből) indul ki. Túl azon, hogy a „norma”-szövegben a non-profit alanyi kör „közel sem taxatív” (mindössze az „alapítvány”, az „egyesület” és a „társasház” olvasható); – miután a „szerződési szabadság”, illetőleg a „személyes, családi, háztartási szükségletek kielégítése” „elvé” a „természetes személyen kívüliség”-gel részben „megtörik”, véleményem szerint már egyáltalán nem tűnik objektíve ésszerűnek, hogy például az „egyéni vállalkozó” (a „relációs jelleg” mellett), aki ugyanazon „laikus” emberként áll a „hozzáértő” kisvállalkozással, mikrovállalkozással, vagy éppen egyéni vállalkozóval „szemben”, mint ha „e” és „v” betű nélkül kérné kiállítani a számlát, miért nem jogosult a fogyasztói többletvédelemre. Megítélésem szerint egy non-profit szervezettől (például oktatási, egészségügyi intézménytől), vagy egy egyéni vállalkozótól (akinek általában alkalmazottja sincs), de akár egy kisvállalkozástól sem várható el, hogy a szóban forgó ügylethez (évente „ki tudja” hányszor „százezer” forintokért) „szakértelmet” vegyen igénybe. Ezeknek a jogalanyoknak a „relációs jelleg” miatt nincsenek „szakértőik”: a szerződés tárgya szempontjából szakismerettel bíró alkalmazottaik. Ezért kell a „jog”-nak – az egyéb jogosultakhoz képest – fokozottabban védeni őket, ellensúlyozandó a kiszolgáltatott helyzetet. (Egy ún. „többes jogviszonyos” egyéni vállalkozónak a munkaviszonyából jövedelme származik, míg egyéni vállalkozói tevékenységéből gyakorta nem. A törvényjavaslat szerint: az egyéni vállalkozói „gazdasági ereje” okán nem, a számlán „e” és „v” betű nélkül szereplő neve esetén viszont – a „relációs jelleg”-ben – már részesül a „fogyasztói” védelemben, noha „e” és „v” betűvel – elszámolandó a kiadást költségként – sem „hozzáértő”.)

gában létező jogot, amely tehát a »fogyasztó«-t és nem a fogyasztást szolgálja, s amely ez által a kötelezett (például gyártó, forgalmazó) javára is irányul. Ehhez persze tisztesség, jó erkölcs, becsületesség kívántatik: jogalkotásban és a tág értelemben vett jogalkalmazásban (vagyis az üzleti életben is) egyaránt. Olyan szemléletformálásra van szükség, amely az igazságon alapul, az igazságosságban épül, és amit a szeretet éltet. Ehhez kívánunk Mindenkinek szívből bátorságot és bölcsességet, hogy a szabadságban napról napra emberibb egyensúlyt találjon – »fogyasztó« és »kötelezett« egyaránt!”].

⁵⁵ L. Ptkj. 5:33. §-ához fűzött indokolás, „Polgári Törvénykönyv Javaslat” 5:34. §-ához fűzött indokolás (nem egyező tartalommal).

A fentiek alapján – véleményem szerint (az említett példák is mutatják) – a „fogyasztó” fogalom természetes személyre szűkítése nem helyes. A teljes szűkítés (kivételes szabály hiánya) esetén is előállnak diszkriminációs és egyéb szempontú (l. kiszolgáltatott helyzet) problémák, miként az az említett „e. v.”- és „non-profit szervezet”-példa alapján is – véleményem szerint – érzékelhető. A probléma akkor sem szűnik meg, ha a törvényhozó úgy dönt, hogy a fogyasztói szerződésre vonatkozó szabályok irányadók akkor is, ha (külön) törvény a „fogyasztó” fogalmát más jogalanyokra is kiterjeszti. Nem vitatom, hogy egy „részvénytársaság” egy „egyéni vállalkozó”-val „szemben” gazdaságilag (jelentősen) erősebb lehet (miként általában – valószínűleg – az is), és így a „relációs jelleg” esetében a szakismeret hiánya – külső szakértelem igénybe vételével – „pótolható”, azonban véleményem szerint ez általánosan – miként nem taxatív próbáltam érzékeltetni – „aligha” tartható; vagyis a „szerződési szabadság”, illetőleg a „személyes, családi, háztartási szükségletek kielégítése” „elve” a jogegyenlőség tényleges érvényesülésének, illetőleg a gyengébb fél fokozottabb védelmének követelményén „erőteljesen” „megtörik” (egész pontosan: a szabadság, így például a szerződési szabadság soha nem az igazságtól, hanem mindig az igazságban való szabadság – a jogilag egyenlő, de gyakorlatilag kiszolgáltatott helyzetben lévő jogalany fokozottabb védelmének elve objektíve fennáll, a kögens szabályok is ennek fényében szemlélendők).

A törvényjavaslatot benyújtó kormány a javaslatban – véleményem szerint – megpróbálta az „elkerülhetetlennek tűnő” részbeni „áttörés” értelemszerű „nehézségeit” leküzdeni (nem „továbbtolni” a „probléma” „feloldását” egy későbbi jogszabályban, annak ellenére, hogy a „Polgári Törvénykönyv” alapvető jelentőségű törvény, amelyet ennél fogva viszonylag „kímélni” kell), azonban ez – a példákban is érzékeltetve – kevésbé objektív (és sokkal vitathatóbb) elhatároló „ismérvet” eredményezett, mint az általános „áttörés” (esetleg megfelelően megpróbálva: kivéve annak hatálya alól a „gazdaságilag erős jogosult részvénytársaság” – „kötelezett egyéni vállalkozó” „típusú” „relációs jellegű” jogviszonyokat). A jog a természetes személy „fogyasztók” között sem különböztet a szóban forgó, fogyasztóvédelmi jogi szabályozásban aszerint, hogy az adott természetes személyek „milliomosok”, „milliárdosok” vagy „szegények”: a „relációs jelleg”-nél fogva – értelemszerűen – mindenkit megillet a sajátos, fokozott, fogyasztóvédelmi többletvédelem. Az említettek alapján – véleményem szerint – a szóban forgó eltérő szabályozás a „gazdasági életre” hivatkozva nem megalapozott. A fogyasztóvédelmi törvény 2008. szeptember 1. előtti és a Polgári Törvénykönyv hatályos „fogyasztó” fogalmának elhatároló ismérve – véleményem szerint – jelentősen objektívebb, mint a kritika tárgyává tett „megoldások”.